

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך לח, תשמ"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

בעניין "מעשה אבות סימן לבנים"

ב"לשוננו לעם", קונטרס שסור־שסז, עמ' 181-182, מציין פרופ' ר' מירקין עדות משנת תפ"ט / 1729 לפיטוי "מעשה אבות סימן לבנים" מתוך ספרו של ר' יעקב עמדין "שאלת יעבץ". ובעמ' 183 משער פרופ' מירקין: "אין להניח שפיטוי זה היה מצוי זמן רב קודם המאה הי"ח. ר' יעקב עמדין מן הסתם לא היה הראשון, שהשתמש בפיטוי זה, אבל ייתכן שהיה מן הראשונים".

ואמנם כן, בספר חידושי אגדות של מהרש"א (רבי שמואל אליעזר בן רבי יהודה הלוי אידליש) בתוך חידושי למסכת עבודה זרה דף ח ע"ב (בד"ה אמר), נאמר: "...וע"פ שאמרו פי מעשה אבות סימן לבנים, וז"ש עשו ואלכה לנגדך..."

הספר חידושי אגדות נדפס לראשונה בלובלין בשנת שפ"ז / 1627. לפנינו אפוא עדות לפיטוי "מעשה אבות סימן לבנים" כבר בתחילת המאה הי"ז. ומלשוננו של מהרש"א "וע"פ שאמרו" משמע, שהפיטוי היה נפוץ וידוע כבר בזמנו. ויש לציין שמהרש"א מביא את הפיטוי גם בחידושי למסכת חגיגה דף ה ע"ב (בד"ה "ואי בעית אימא"):

**"כבר האריך בזה האברפנאל בספר 'משמיע ישועה'¹,
 שהם מתייחסים באמונתם בדמיון עשו ליעקב שהיה להם
 אב אחד... ועוד האריך ע"ש, וז"ש ואלכה לנגדך וגו' כי
 מעשה אבות סימן לבנים, שבני עשו ילכו
 בשוה לנגד בני יעקב לפי חכמתן כמ"ש..."**

1. הספר 'משמיע ישועה' לרבי יצחק בן רבי יהודה אברפנאל נדפס
 לראשונה בסאלוניקי בשנת רפ"ו / 1526. המובאה במהרש"א פאן לקוחה
 מתוך 'המבשר השלישי', נבואה ז', שבספר הנ"ל (במהדורת "אברפנאל",
 חש"ך, בעמ' תס"ג). אמנם לא מצאתי שם את הביטוי "מעשה אבות סימן
 לבנים".